

14.1.2014

Dnro 917/2/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

PÄÄTÖS KERAVAN VANKILAN ERÄITÄ SELLEJÄ KOSKEVASSA ASIASSA

1

ASIA

Keravan vankilaan toimitetulla tarkastuksella (dnro 4348/3/10) ilmeni, että vankeja asutettiin vankilan pohjoispään ensimmäisen kerroksen kahdessa entisessä erityssellissä.

Tarkastuksella todettiin näistä selleistä seuraavaa.

”Pohjoispään 1. kerroksessa on neljä eristysselliä, joista kaksi oli muutettu yhden hengen vankiselliksi. Sellit ovat kooltaan erittäin pieniä (arviolta noin 3,5–4 m²) ja niin kutsuttuja paljusellejä. Kaksi selleissä asuvaa vankia kertoi, että selleistä pääsee käymään wc:ssä aina tarvittaessa vartijakutsua painamalla. Molemmat vangit kertoivat mieluummin asuvansa yksinään, vaikka pitivätkin sellejään ahtaina.”

Tarkastuksen jälkeen vankilalta pyydettiin selvitystä seuraavasti:

”Tarkastajien havaintojen mukaan vankilan pohjoispään ensimmäisen kerroksen eristysselleistä kaksi oli muutettu asumiskäyttöön, yhden hengen selleiksi. Sellit ovat kooltaan erittäin pieniä (arviolta noin 3,5–4 m²) ja ne ovat niin kutsuttuja paljusellejä, ilman wc:tä ja juoksevaa vettä.

Pyydän selvittämään, mikä mainittujen sellien koko on, millainen päiväjärjestys niissä asuvilla vangeilla on sekä kuinka wc:n käyttö, käsihygienia ja muu peseytyminen on järjestetty. Pyydän selvittämään myös, onko Keravan vankilassa asuinkäytössä muita kooltaan ja varustukseltaan vastaavia sellejä.”

Keravan vankila antoi seuraavan selvityksen.

”Tarkastajien havaintojen mukaan vankilan pohjoispään ensimmäisen kerroksen eristysselleistä on kaksi muutettu asumiskäyttöön.

Kyseiset sellit eivät ole ns. virallisessa asumiskäytössä. Keravan vankilan pohjoispäässä on suuria sellejä. Vankilan ollessa täynnä, niin yhdessä sellissä voi asua jopa kuusi seitsemän vankia. Kaikki vangit eivät halua asua monen hengen sellissä syystä tai toisesta. Kyseisiin selleihin on asutettu vankeja vain heidän omasta pyynnöstään. Näillä vangeilla on sama päiväjärjestys kuin muillakin pohjoispään vangeilla. Sellit ovat kooltaan 2,70 m x 1,85 m. Niissä asuvat vangit pääsevät wc-tiloihin ilmoittamalla valotuksella asiasta. Allekirjoittaneelle ei ole ilmoitettu kertaakaan, että vanki olisi joutunut Keravan vankilassa odottamaan wc:hen pääsyä. Samassa yhteydessä vangilla on mahdollisuus myös pestä kätensä. Suihkussa he voivat käydä päiväjärjestyksen mukaisesti kuten muutkin pohjoisen selliosaston vangit.”

Päätin ottaa eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi kyseisten sellien käytön vankien asuintiloina.

2 SELVITYS

Oman aloitteen johdosta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle lähetettiin seuraavanlainen selvitys- ja lausuntopyyntö.

”Oikeusasiamies päätti ottaa omana aloitteena tutkittavaksi vankien asuttamisen vankilan pohjoispään ensimmäisen kerroksen kahdessa entisessä eristyssellissä.

Sellejä ja vankien olosuhteita niissä on tarkemmin kuvailtu oheisissa asiakirjoissa. Sellit vaikuttivat tarkastajien mielestä silmämääräisesti äärettömän ahtailta. Näissä selleissä tarkastuksen aikaan asuneet vangit kertoivat itse pyytäneensä päästä niihin ja asuvansa niissä mieluummin kuin suurissa yhteisselleissä, eikä oikeusasiamiehellä muutoinkaan ole aihetta epäillä Keravan vankilan ilmoitusta, että näihin selleihin asutetaan vankeja vain heidän omasta pyynnöstään. Oikeusasiamiehellä ei ole aihetta epäillä myöskään sitä, etteivätkö vangit pääsisi näistä selleistä wc-tiloihin aina sitä pyytäessään. Tästä huolimatta näiden sellien käyttäminen asuinselleinä, ottaen huomioon myös vankien ilmeisesti niukat mahdollisuudet sellin ulkopuolisiin toimintoihin, vaikuttaa ongelmalliselta.”

Keravan vankila täydensi aiempaa selvitystään seuraavasti:

”Todettakoon vielä, että asuttaminen on ongelmallista Keravan vankilan suljetulla osastolla varsinkin silloin kun vankeja on paljon. Kuten yllä olen lausunut, vankilassa on aina vankeja, jotka haluavat mieluummin asua yksin kyseisissä n. 5 m² selleissä ilman juoksevaa vettä kuin useiden muiden vankien kanssa vessallisissa yhteisselleissä. Sellin ulkopuolisiin toimintoihin näistä kahdesta pienestä sellistä pääsee kuten pohjoisen selliosaston muistakin selleistä. WC-tiloihin vangit pääsevät pyydettäessä.

Mittavampia rakenteellisia muutoksia voidaan tehdä vasta, kun Keravan vankilan pääarakennukseen tehdään peruskorjaus. Tämän hetkisen tiedon mukaan peruskorjaus tapahtuu kuluvan vuosikymmenen puolivälissä.”

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnossa todettiin muun muassa seuraavaa:

Keskushallintoyksikkö toteaa kannanottonaan, että edellä mainitun määräyksen [Rikosseuraamuslaitoksen määräys Vankien asuminen ja perushuolto, dnro 19/004/2010] mukaan yhden hengen sellin pinta-alan tulee olla vähintään 7 m² ja vankien asuttaminen tätä pienemmissä selleissä on ongelmallista. Toisaalta nyt selvitettävänä olevien kahden sellin suhteen on selvää, että vangit asuvat niissä mieluummin kuin suuremmissa selleissä. Wc:hen pääsyn ja peseytymisen suhteen ei ole selvityksen perusteella ongelmia. Toiminnot ovat samat kuin muilla saman osaston vangeilla. Kyseisten sellien poistaminen asuinkäytöstä on ilmeisesti vastoin vankien toivomusta eikä vankien asuttaminen näissä selleissä vaaranna vankien oikeuksien toteutumista. Asian arvioinnissa on perusteltua huomioida myös se, että Keravan vankilan pääarakennukseen on suunniteltu tehtäväksi peruskorjaus.”

Keravan vankilassa on sittemmin, 4.12.2013 toimitettu uusi tarkastus. Nyt puheena oleviin selleihin ei tarkastusajankohtana ollut asutettu vankeja. Tarkastajien saaman käsityksen mukaan kyseisissä sellissä ei pitkään aikaan ollut asunut kukaan.

3

OIKEUSOHJEITA

Suomen perustuslain 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa säädetään kidutuksen kiellosta.

3 artikla
Kidutuksen kieltö

Ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetään vankien kohtelusta.

5 §
Vankien kohtelu

Vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeuslain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään vankien asuintiloista seuraavaa.

1 §
Vankien asuintilat

Vankien käytössä tulee olla asianmukaiset asuin- ja peseytymistilat. Vankiloita rakennettaessa ja korjattaessa varsinaiset asuintilat on varustettava niin, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuintiloille asetettuja vaatimuksia.

Rikosseuraamuslaitoksen määräyksessä Vankien asuminen ja perushuolto (dnro 19/004/2010, voimassa 1.1.2011 lukien toistaiseksi) säädetään muun muassa sellien pinta-alasta.

Vankipaikka

Rikosseuraamuslaitos vahvistaa aluekeskusten esityksestä vankiloiden vankipaikkojen määrän. Vankipaikan tulee täyttää seuraavat vähimmäisvaatimukset:

Yhden hengen sellin pinta-ala on vähintään 7 m² ja useamman vangin sellissä on oltava tilaa vähintään 5,5 m² vankia kohti. Wc-tilaa ei lasketa sellin pinta-alaan. Sellin muoto on otettava huomioon, kun määritellään useamman vangin sellin paikkamäärää. Selliin pitää voida järjestää jokaiselle vangille tarvittavat kalusteet.

Sellin ikkunan pinta-ala on vähintään 10 % lattiapinta-alasta. Vakituksessa asuinkäytössä olevassa sellissä tulee olla tuuletusmahdollisuus ulkoilmaan.

Jos vangilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta päästä sellistä wc-tiloihin kaikkina vuorokaudenaikoina, tulee tällainen selli laskea pinta-alasta riippumatta yhdeksi vankipaikaksi.

- - -

Matkasellejä, rangaistus-, tarkkailu- ja eristyssellejä ei lasketa majoituspaikoiksi eikä niihin saa majoittaa vankeja pysyvästi.

Euroopan neuvoston vankilasäännöissä (Ministerikomitean suositus Rec (2006) 2) todetaan seuraavaa:

Resurssien puute ei ole peruste vankilaoloille, jotka loukkaavat vankien ihmisoikeuksia. (sääntö 4)

Vangeille järjestettyjen asuintilojen ja erityisesti kaikkien makuutilojen on oltava ihmisarvoa ja mahdollisuuksien mukaan yksityisyyttä kunnioittavia sekä terveys- ja hygieniavaatimusten mukaisia. Asianmukaista huomiota on kiinnitettävä ilmasto-oloihin ja erityisesti lattiapinta-alaan, ilman kuutiomäärään, valaistukseen, lämmitykseen ja ilmanvaihtoon. (sääntö 18.1)

Kaikissa rakennuksissa, joissa vankien on asuttava, työskenneltävä tai kokoonnuttava:

a. on oltava riittävän suuret ikkunat, jotta vankien on normaaliolosuhteissa mahdollista lukea tai työskennellä luonnonvalossa, ja niiden kautta on saatava raitista ilmaa, jollei käytössä ole riittävää ilmastointijärjestelmää;

b. on oltava keinovalaistus, joka täyttää yleisesti hyväksytyt tekniset standardit; ja

c. on oltava hälytysjärjestelmä, jonka avulla vangit voivat ottaa yhteyttä henkilökuntaan viipymättä. (sääntö 18.2)

Kohdissa 1 ja 2 mainittujen seikkojen erityisistä vähimmäisvaatimuksista on säädettävä kansallisessa lainsäädännössä. (sääntö 18.3)

Kansallisella lainsäädännöllä on taattava, ettei näitä vähimmäisvaatimuksia rikota vankiloiden ylläpidoksella. (sääntö 18.4)

Vangit on pääsääntöisesti majoitettava öisin yhden hengen selleihin paitsi silloin, kun makuutilojen jakaminen sopii heille paremmin. (sääntö 18.5)

Asuintilat jaetaan vain, jos ne soveltuvat siihen, ja niihin on sijoitettava vankeja, jotka soveltuvat olemaan tekemisissä toistensa kanssa. (sääntö 18.6)

Vangeille on mahdollisuuksien mukaan tarjottava vaihtoehto ennen kuin heitä vaaditaan nukkumaan jaetuissa makuutiloissa. (sääntö 18.7)

4

RATKAISU

Sellien lattiapinta-ala on vankilan antamien tietojen mukaan noin 5 m² (2,70 m x 1,85 m = 4,995 m²).

Vangin puutteelliset asuinolosuhteet voivat pahimmillaan muodostaa perustuslain 7 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan loukkauksen. Sellit ovat pienempiä kuin mitä kansainvälisissä suosituksissa, joihin myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ratkaisukäytännössään on nojautunut, on pidetty hyväksyttävänä. Perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisesti vankeuslaki edellyttää, että vankia kohdellaan ihmisarvoisesti. Vangin asuttaminen pinta-alaltaan noin 5 m² selliin on myös vastoin Rikosseuraamuslaitoksen määräystä, joka edellyttää yhden hengen selliltä vähintään 7 m² pinta-alaa.

CPT (Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea) on suositellut poliisin käyttämien säilytystilojen yhden hengen sellin vähimmäiskooksi 7 m².¹ Vankiloiden yhden hengen sellien vähimmäiskooksi on CPT:n tarkastusraporteissa suositeltu 6 m².² Kuitenkin, jos vangin sellin ulkopuolinen toiminta-aika on ollut hyvin vähäinen, tämänkään kokoista selliä ei ole pidetty hyväksyttävänä.³ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on esimerkiksi ratkaisussaan *Malechov v. Bulgaria* (28/09/2007) viitannut CPT:n suosituksiin.⁴

Nyt kyseessä olevan kaltaiset sellit eivät täytä vankien asuintiloille ja asianmukaiselle kohtelulle asetettuja vaatimuksia. Niiden käyttö on kytkeytynyt siihen, että myös vankilan suuret yhteissellit ovat vankien kohtelun kannalta ongelmallisia ja että pieniin yhdenhengen selleihin asutetut vangit ovat nimenomaan itse sitä halunneet, yhteisselliin asuttamisen sijasta.

Olen jo aiemmin ottanut kantaa Keravan vankilan suuriin yhteisselleihin. Totesin tuolloin seuraavaa.

"Käsitykseni mukaan Keravan vankilan asuttamisolosuhteita ei voida pitää asianmukaisina siltä osin kuin samaan selliin joudutaan asuttamaan jopa kuusi tai seitsemän henkilöä. Tällaiseen asuttamiseen liittyy väistämättä merkittäviä rajoituksia vangin yksityisyyden suojaan. Selvityksen mukaan Keravan vankilan asuinselleissä ei ole lukittavia tavaroiden säilytystiloja eikä sellien ovissa ole sähköistä lukitusta. Nämä tekijät pahentavat merkittävästi riskiä vangin yksityisyyden suojan loukkauksille ja muille epäkohdille.

Se, että yliasutukseen on kiinnitetty huomiota jo vuoden 2005 tarkastuksella, viittaa siihen, että ongelma ei ole yksinomaan tilapäinen. Laillisuusvalvontahavaintojen valossa yliasutuksesta on usein todettu aiheutuvan vaikeuksia muun muassa vankien toimintoihin sijoittamisessa, tupakansavulta vapaiden olosuhteiden järjestämisessä, asioimislomakkeisiin vastaamisessa, tutkintavankien sijoittelussa ja muissa suhteissa.

Katson, että nyt käsiteltävänä olevan kantelun osalta ei ole ilmennyt syytä epäillä olosuhteiden johtuvan muusta kuin resurssien riittämättömyydestä. Tarvittavien korjaavien toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää resursseja, jotka turvaavat tosiasiallisesti sen, että vankeuslakia pystytään noudattamaan täysimääräisesti.

1 The issue of what is a reasonable size for a police cell (or any other type of detainee/prisoner accommodation) is a difficult question. Many factors have to be taken into account when making such an assessment. However, CPT delegations felt the need for a rough guideline in this area. The following criterion (seen as a desirable level rather than a minimum standard) is currently being used when assessing police cells intended for single occupancy for stays in excess of a few hours: in the order of 7 square metres, 2 metres or more between walls, 2.5 metres between floor and ceiling. (CPT Standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2013)

2 The single cells were small (5 m²) and very narrow (1.3 m in width). In the CPT's opinion, such cells are not acceptable for holding persons for lengthy periods of time. The Committee recommends that the single cells be either enlarged, with a view to ensuring that they measure at least 6 m² and that there is 2 m or more between walls, or withdrawn from service (Poland: Visit 2004, CPT/Inf (2006) 11)

3 Conditions were also generally adequate in the "Sikret" section, where the 6 m² single cells were well lit and ventilated, and properly equipped (similar to the cells in A and B Sections). However, given that the inmates spent a large part of the day locked in their cells (except for the daily outdoor exercise totalling one hour; a period each day when they were allowed to meet one other inmate of their choice within the section; and occasional access to the gym), the size of the cells is barely acceptable. Greenland: Visit 2012, CPT/Inf (2013) 3).

4 The CPT has set 7 sq. m per prisoner as an approximate, desirable guideline for a single- occupancy police cell (see "The CPT Standards" – CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2006, § 43), but there is no such guideline in respect of prison cells. However, the CPT has in general applied a standard of a minimum of 4 sq. m per prisoner in multiple occupancy cells (see, for example, the CPT reports on the 2002 visit to Bulgaria, CPT/Inf (2004) 21, paragraphs 82 and 87, and on the 2004 visit to Poland, CPT/Inf (2006) 11, paragraphs 87 and 111), and a minimum of 6 sq. m. per prisoner in single occupancy cells (see, for example, the CPT report on the 2004 visit to Poland, CPT/Inf (2006) 11, paragraphs 87 and 111).

Asia ei näiltä osin anna aihetta vankilaan kohdistuville toimenpiteilleni. Lähetän edellä esittämäni käsitykseni kuitenkin vankilalle sekä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle tiedoksi.” (päätos 30.11.2011, dnro 3507/4/10)

Olen Keravan vankilan menettelyä arvioidessani ottanut huomioon, ettei vankilan henkilökunnalla ole mahdollisuutta vaikuttaa käytettävissä oleviin tiloihin eikä juurikaan vankilan vankimääräänkään, ja että kyseessä oleviin sellisiin on asutettu vain vankeja, jotka ovat vaatineet päästä asumaan niihin, koska he ovat halunneet asua yksin. Minulla ei ole perusteita kohdistaa toimenpiteitä Keravan vankilaan.

Vankien asuintilojen saattaminen säännösten edellyttämiksi vaatinee peruskorjaukseen myönnettäviä resursseja. Keravan vankilan peruskorjaus on tieteenkseni ollut jo pitkään suunnitteilla. Tiedossani ei kuitenkaan ole, toteutuuko se ja jos toteutuu, niin milloin.

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että voimavaroihin ja työmäärään liittyvillä syillä ei hyväksyttävästi voida perustella toimintaa, joka ei vastaa perustuslain 22 §:n vaatimusta siitä, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen.

Voimavarakysymyksissä on viime kädessä kyse poliittisista päätöksistä. Niiden valvominen ei suoranaisesti kuulu oikeusasiamiehen tehtäviin laillisuusvalvojana. Kuitenkin silloin, kun voimavarojen puute vaikuttaa toiminnan lainmukaisuuteen, on laillisuusvalvojan tehtävä puuttua asiaan. Lainsäädännön vankien kohtelulle ja asuintiloille asettamien vaatimusten toteuttaminen edellyttää resursseja, jotka turvaavat sen, että lakia tosiasiallisesti pystytään noudattamaan.

4

TOIMENPITEET

Lähetän päätökseni Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja oikeusministeriölle tiedoksi ja huomioon otettavaksi.

Lähetän päätökseni Keravan vankilalle tiedoksi.